

MODELS FLEXIBLES DE FORMACIÓ: UNA RESPOSTA A LES NECESSITATS ACTUALS

LA IDENTIFICACIÓ DE SITUACIONS SIGNIFICATIVES DE L'EXERCICI DE LA PROFESSIÓ DOCENT COM A ESTRATÈGIA PER A DISSENYAR ASSIGNATURES EN ELS GRAUS D'EDUCACIÓ INFANTIL I PRIMÀRIA

L'enfocament per competències en la formació inicial de mestres

- Molas Ramos, Emília
Universitat Rovira i Virgili
Departament de Psicologia, Facultat de Ciències de L'Educació i Psicologia
Carretera de Valls s/n. 434000 Tarragona (Espanya).
emilia.molas @urv.cat
- García Olalla, Lola
Universitat Rovira i Virgili
Departament de Psicologia, Facultat de Ciències de L'Educació i Psicologia
Carretera de Valls s/n. 434000 Tarragona (Espanya).
lola.garcia @urv.cat
- Camps Llauredó, Misericòrdia
Universitat Rovira i Virgili
Departament de Psicologia, Facultat de Ciències de L'Educació i Psicologia
Carretera de Valls s/n. 434000 Tarragona (Espanya).
cori.camps @urv.cat

1. **RESUM:** Es presenta una experiència innovadora en el disseny dels programes docents de la formació inicial de mestres a la URV. L'estratègia emprada, que compta amb la col·laboració de centres educatius, consisteix en identificar situacions significatives de l'exercici de la professió docent, inventariar-les en format casos o problemes, determinar les principals competències i continguts necessaris per resoldre-les, així com concretar recursos que assegurin l'adquisició competencial i la seva avaluació.

MODELS FLEXIBLES DE FORMACIÓ: UNA RESPOSTA A LES NECESSITATS ACTUALS

---

2. **ABSTRACT:** An innovative experience is being introduced to the design of docent programs for teachers' initial training at URV. The used strategy, which counts on many educative centers collaboration, consists on identifying significant situations of docent profession exercise; on inventorying them in formats, cases or problems; on determining the main competences and contents to solve them, as well as it consists on setting resources that guarantee competential acquisition and its evaluation.
3. **PARAULES CLAU:** docència universitària, formació inicial de mestres, enfocament per competències, perfil professional **KEYWORDS:** higher education, initial teacher training, ,approaches by competencies, professional profile

4. DESENVOLUPAMENT:

a) Objectius

La finalitat principal de l'experiència és contribuir eficaçment a que els futurs mestres adquireixin i desenvolupin en la seva etapa inicial de formació les competències més rellevants per a poder exercir amb excel·lència el magisteri. Aquesta finalitat es concreta en els següents objectius:

Aprofundir en el significat i el valor de la introducció de l'enfocament per competències en els vigents plans d'estudis, tant de l'educació bàsica - destí professional dels estudiants amb qui treballem- com de la universitària.

Identificar situacions de treball i tasques especialment significatives de l'exercici de la professió docent a partir de les aportacions de mestres amb trajectòries amples d'experiència laboral i, d'altres informacions i agents.

Ordenar les diferents situacions de pràctica professional identificades d'acord amb categories per seleccionar-ne, posteriorment, aquelles situacions en què la nostra àrea de coneixement té un major grau de responsabilitat a l'hora de contribuir a formar el futur mestre perquè s'hi mostri competent.

MODELS FLEXIBLES DE FORMACIÓ: UNA RESPOSTA A LES NECESSITATS ACTUALS

Descriure amb rigor les situacions de la pràctica professional seleccionades i recopilar-les en format de casos o problemes.

Concretar el disseny d'un model de Pla Docent que tingui com a punt de partida el conjunt de situacions autèntiques, rellevants i complexes pròpies de la labor docent.

Elaborar els Plans docents de les matèries i assignatures vinculades a l'experiència: determinar les competències més rellevants i prioritzar els principals continguts necessaris per abordar i resoldre satisfactòriament les situacions inventariades, així com concretar altres elements constituents de la programació— metodologia, els resultats d'aprenentatge, indicadors i criteris d'avaluació— que assegurin el desenvolupament competencial.

Mostrar alguns resultats obtinguts i la valoració de l'experiència.

b) Descripció del treball

Es presenta una experiència duta a terme per un equip de professors de l'àrea de Psicologia Evolutiva i de l'Educació de la URV. En els últims temps, l'equip ha dirigit els seus interessos a l'estudi i investigació d'algunes de les claus que determinen models més adients per gestionar els processos d'ensenyament i aprenentatge associats amb el desenvolupament competencial, principalment, en matèries i assignatures contextualitzades en la formació inicial de mestres d'E.Infantil i d'E.Primària (García i alt.,2010; Molas i alt. 2011; Morales i alt. 2012).

El denominat enfocament per competències ocupa un lloc central en els actuals plans d'estudi de l'educació superior (González i Wagenaar, 2003; Comunicat de Lovaina, 2009; EUA, 2010) i és també l'opció que s'ha adoptat en els plantejaments curriculars del sistema educatiu no universitari per repensar l'educació i la formació per al món d'avui (Rychen i Salgani, 2004; Parlament europeu, 2006). No obstant això, malgrat la quantitat de treballs, publicacions i congressos dedicats a estudiar les competències i la seva implementació en la dinàmica universitària i escolar, resulta paradoxal constatar la confusió que encara genera el seu significat (Carabaña, 2011; Moya i Otero, 2011) amb la conseqüent incertesa a l'hora

MODELS FLEXIBLES DE FORMACIÓ: UNA RESPOSTA A LES NECESSITATS ACTUALS

---

de voler concretar gestions didàctiques i situacions apropiades de pràctiques docents i avaluatives per competències (Parcerisa 2010).

En funció del que acabem d'apuntar, en l'elaboració del disseny dels Plans Docents vam considerar essencial, abans que res, fonamentar teòricament el constructe competència i acordar sobre què parlem quan tractem de competències. De la mateixa manera, vam dedicar esforços a fer convergir en una representació comuna el significat de les competències explicitades per als títols d'E.Infantil i E.Primària a la URV. A parer nostre, el conjunt de competències proposat per la nostra universitat com a referent dels plans d'estudi de Mestre ha de ser susceptible de poder-se redefinir, sense que això suposi pretendre proposar quelcom d'impensable com seria crear una relació de competències alternativa. I el que és tant important com l'anterior però de major transcendència, calia determinar una estratègia per a la concreció de propostes profitoses d'acció docent que estiguin realment orientades a aplicar l'enfocament per competències.

Dissenyar i implementar pràctiques docents coherents amb un enfocament competencial pot concretar-se en diferents models. Prenent com a referent una visió constructivista sociocultural i situada de les competències (Masciotra, 2005; Coll, 2009), l'estratègia adoptada per caracteritzar els dissenys instruccionals de les matèries objecte de l'experiència s'articula al voltant de situacions de la pràctica de la professió de mestre.

Coincidim amb Coll (2009, 16) que conèixer en profunditat els distints tipus de demandes a què s'enfronta el mestre en la seva pràctica és una qüestió fonamental per facilitar als estudiants en formació l'assoliment de les competències que requereix la futura professió. És en aquest sentit que el present projecte s'interessa pel coneixement i anàlisi de la praxis quotidiana comptant amb la col·laboració de mestres.

La identificació de situacions significatives i rellevants de pràctica professional del mestre facilita el disseny d'activitats d'ensenyament i avaluació autèntiques, així com dels altres components que constitueixen el Pla Docent. Propostes centrades particularment en la formació dels mestres assenyalen que el treball situat i contextual de les competències en

MODELS FLEXIBLES DE FORMACIÓ: UNA RESPOSTA A LES NECESSITATS ACTUALS

---

activitats el més semblant possible a les situacions que afronten els professionals en exercici afavoreix que els estudiants atribueixen major sentit i funcionalitat a la formació (Geli i Pèlach, 2006; Mauri i Colomina, 2010; Gairín, 2011). En la mateixa línia, s'ha demostrat que travar la teoria i la pràctica a través de la relació entre l'escola i la universitat és una característica comuna a tots els programes de formació inicial de mestres considerats excel·lents (Darling-Hammond, 2000). També, tot i que des d'una altra perspectiva, convé assenyalar el reclam unànim que la majoria dels sectors de la societat fan avui perquè l'educació universitària respongui a les demandes del món laboral (Allen i De Weert, 2007).

A la complexitat conceptual i polisèmia del terme competència, i a les diverses maneres d'entendre l'ús del seu enfocament en els plans d'estudi, s'hi afegeix la dificultat de la selecció i catalogació de competències. En els títols universitaris en general i, en el de mestre en particular, la llista de competències que es concreten procedeix de la definició del corresponent perfil del professional que es vol formar i, de la identificació del seu rol i funcions a desenvolupar. Ara bé, adoptar aquesta forma de procedir per concretar les competències – partir de quelcom definit, el lloc de treball – a banda del risc que comportaria, aplicant-la fil per randa, de subordinar l'ensenyança universitària als interessos del mercat, comporta, al nostre entendre, haver de contemplar un mecanisme regulador d'aquest procedir suposadament lògic.

Centrant-nos en els cas concret de la formació de docents, convé destacar que els perfils són modificables, dinàmics, que la professió de mestre no és immutable, que apareixen noves competències o es posa èmfasi en unes reconegudes perquè les pràctiques canvien i les maneres de concebre-les es transformen. En conseqüència, qualsevol referencial estàtic sobre el perfil de la professió de mestre no pot garantir una representació consensuada, completa i estable de la professió (Perrenoud, 2004). Entenem, per tant, que és necessari contemplar una relació amb els professionals que exerceixen les competències en la vida real. Per aquest motiu, l'experiència inclou compartir informació complexa amb els professionals en exercici.

MODELS FLEXIBLES DE FORMACIÓ: UNA RESPOSTA A LES NECESSITATS ACTUALS

D'acord amb els postulats esmentats anteriorment, l'estratègia que es proposa per dissenyar i implementar un model de Pla Docent suposa un sistema alternatiu al tradicional. A diferència de la programació clàssica que s'articula entorn de continguts, la programació per al desenvolupament de competències s'organitza i estructura entorn dels contextos de pràctica.

El model de disseny competencial elaborat s'ha aplicat durant els últims cursos acadèmics en assignatures diverses de l'actual pla d'estudis que la URV té definit per als graus de Psicologia i Mestre. Un exemple concret que il·lustra el desplegament de l'estratègia emprada en una assignatura en particular es pot consultar en una comunicació específica (Garcia i alt., 2014) presentada també en el marc d'aquest Congrés. En aquesta comunicació, però, ens limitarem a exposar sumàriament el conjunt d'accions representatives de les diferents fases del procés metodològic previst.

- Analitzar el concepte de competència i consensuar-ne una definició. Reinterpretar els enuncis de les competències definides per a la titulació de mestre d'E. Infantil i E. Primària a la URV identificant eixos o dimensions competencials que permetin fer més coherent, operativa i pràctica les competències establertes en els currículums dels Graus.
- Conèixer el grau d'importància que mestres en actiu concedeix a les competències definides a la URV perquè els titulats puguin exercir amb garanties d'èxit la professió docent en el seu futur professional. La consulta es fa a una mostra de 175 mestres mitjançant un qüestionari amb preguntes tancades tipus Likert i ordinals. En aquesta fase, també es duen a terme entrevistes als docents per recollir experiències, tasques i situacions rellevants de pràctica professional, tal com les viuen i expressen el mestres.
- Contrastar les situacions de pràctica referides en les entrevistes amb altres fonts que delimiten els camps rellevants d'actuació professional del mestre com ara la consulta de normatives i directrius del departament d'Ensenyament. El conjunt de situacions de pràctica professional en què el mestre actua, posa en pràctica diferents tipus de sabers,

MODELS FLEXIBLES DE FORMACIÓ: UNA RESPOSTA A LES NECESSITATS ACTUALS

---

resol problemes i diferents demandes, interactua amb altres professional, etc. conforma el que en l'experiència denominem *Banc de situacions de pràctica professional del mestre*.

- Ordenar les diferents situacions de pràctica professional del mestre identificades d'acord amb categories definides segons els següents criteris: l'àmbit principal d'intervenció (alumnat, famílies, etc.) i el tipus o naturalesa de l'activitat (programació, docència, acció tutorial, etc.).
- Seleccionar d'entre el conjunt de situacions professionals aquelles que s'han d'incorporar a les matèries objecte de l'experiència com a punt de partida del disseny del Pla Docent. S'han escollit les situacions en què les competències establertes per desenvolupar en les matèries adscrites a la nostra àrea tenen una major incidència a l'hora de contribuir a l'adquisició de les competències vinculades a la referida situació problema.
- Descriure amb rigor les situacions de treball, les tasques i activitats dels contextos de pràctica professional de mestre seleccionats en format de casos o problemes. Per facilitar aquesta labor es va elaborar un model de *Fitxa tècnica*.
- Elaborar els Plans docents de les matèries i assignatures vinculades a l'experiència. En aquesta fase es tracta, en definitiva, de programar assignatures. Per això, es va elaborar un *glossari acadèmic* com a recurs de suport a la programació.
- Implementar les propostes formatives en les diverses assignatures vinculades a l'àrea.
- Elaborar i aplicar instruments diversos per al seguiment de l'experiència desenvolupada, i valorar els resultats obtinguts.

MODELS FLEXIBLES DE FORMACIÓ: UNA RESPOSTA A LES NECESSITATS ACTUALS

---

c) Resultats i/o conclusions

La valoració de l'experiència pren en consideració la perspectiva dels estudiants i del professorat, i s'ha realitzat mitjançant diversos instruments de recollida d'informació.

Pel que fa als estudiants, es va elaborar un qüestionari que incloïa ítems relatius a diferents aspectes del disseny de les matèries com, per exemple, l'estructura, els diferents tipus d'estratègies metodològiques, la seqüència dels casos, els distints tipus d'ajudes, etc. Encara que s'ha dut a terme una anàlisi exhaustiva de la valoració que els estudiants, un total de 213, feien de dels ítems del qüestionari (García i alt., 2014), no presentem aquí els resultats. Únicament volem fer referència a l'alt reconeixement que va tenir la metodologia d'anàlisi de cas tant per l'aproximació al treball professional que permet com per la integració entre teoria i pràctica que facilita. La interpretació qualitativa d'altres informacions procedents de les sessions de tutoria ratifica que entre els estudiants es valora de manera molt positiva la utilitat dels casos per facilitar l'assoliment de competències que requereix la seva professió. Si es tenen en compte les qualificacions, les dades mostren altes taxes d'èxit de rendiment. Altres indicadors de qualitat – motivació i interès dels estudiants, riquesa i correcció dels productes lliurats, etc. – confirmen aquests bons resultats acadèmics. Finalment, també volem fer esment que hem estat avaluats positivament per l'alumnat en les enquestes d'avaluació docent.

La valoració de l'experiència per part del professorat s'ha dut a terme mitjançant l'elaboració d'autoinformes de seguiment i de valoració final. A continuació, comentem els punts forts més remarcables.

Els diversos agents participants en l'experiència- professorat universitari, estudiants, mestres- han compartit una concepció més integrada i holística de la naturalesa complexa de les competències (Molas i alt., 2011). En aquesta conceptualització es fa un especial èmfasi en l'establiment de forts nexes entre els components o trets rellevants que caracteritzen una competència: *component d'execució*: actuació eficaç i pertinent en funció dels requeriments de la situació o problema; *component de continguts*: conjunt de diferents

MODELS FLEXIBLES DE FORMACIÓ: UNA RESPOSTA A LES NECESSITATS ACTUALS

---

tipus de coneixements i recursos psicosocials que es mobilitzen de manera integrada; *component contextual*: contextos de pràctica situats en què les competències s'adquireixen i apliquen; *component d'autoregulació*: el caràcter estratègic de l'actuació.

Agrupar les competències dissenyades per als graus de Mestre de la URV en eixos competencials – els coneixements, la pràctica o intervenció, la interacció amb altres, l'ètica personal i professional –, ha ajudat a precisar el significat i clarificar el sentit de les competències proposades, de forma ambigua, en la titulació i, a fer el desglossament de les dimensions clau de cadascuna (Morales i alt., 2012).

Els resultats de la consulta a mestres en actiu perquè valoressin les competències recollides en els Graus de Mestre de la URV mostren que, en general, aquestes s'ajusten a les necessitats manifestades pels professionals, tot i que hi ha aspectes que els mestres consideren rellevants i no estan contemplats (Morales i alt., 2012). D'altra banda, les entrevistes a mestres ens va permetre identificar les activitats i situacions de pràctica professional habituals i rellevants en l'exercici de la professió.

L'elaboració d'un *Banc de situacions autèntiques* concreta una estratègia inductiva-deductiva per al disseny de Plans Docents en què els contextos de pràctica professional conformen l'eix central de les principals decisions epistemològiques i metodològiques a tenir en compte per dissenyar una activitat docent orientada al desenvolupament competencial. És també una oportunitat de poder concretar bones pràctiques, models exitosos d'exercir la funció docent i, difondre-les entre la comunitat educativa.

La identificació de situacions significatives de l'exercici de la professió docent pot esdevenir una estratègia útil també per orientar el procés de revisió interna dels plans d'estudis del grau d'E. infantil i primària de la URV, en un moment en què ja s'han graduat les primeres promocions dels nous títols de mestre i l'Administració educativa insta les universitats catalanes a renovar el model de formació inicial de mestres. Pot ser, doncs, una oportunitat per definir un model formatiu propi i diferenciat .

MODELS FLEXIBLES DE FORMACIÓ: UNA RESPOSTA A LES NECESSITATS ACTUALS

La col·laboració entre els docents de la URV i els docents d'E.Infantil i Primari contribueix, en un doble sentit, a la transferència de coneixement entre la comunitat universitària i la resta del sistema educatiu. Per una banda, el nexa amb la pràctica educativa real dels mestres és una via adequada per a la selecció i revisió de les competències en què cal formar el futur mestre perquè pugui exercir la funció docent. Per altra banda, el desenvolupament d'estratègies docents universitàries que afavoreixen el treball per competències facilita que els estudiants de magisteri interioritzin reflexivament models docents competencials que podran ser utilitzats i aplicats en un futur quan treballin en l'àmbit escolar.

En definitiva, partir de la identificació de situacions significatives i rellevants de l'exercici de la professió docent és una estratègia útil per dissenyar un model de formació inicial de mestres amb enfocament competencial. S'han establert orientacions metodològiques fonamentades i concretes per a un disseny de programes formatius contribuint així a aportar nous elements al debat general sobre el per què i el com de l'enfocament per competències. En aquest sentit, podem afirmar que l'experiència desenvolupada es relaciona especialment bé amb la prioritat que les universitats i el Departament d'Ensenyament estan donant al procés d'incorporar operativament les competències en la praxis docent.

El balanç de l'experiència, globalment, ha estat positiu, tot i que també s'hi detecten algunes limitacions i dificultats que cal revisar.

La limitació més remarcable que cal assenyalar és, sense cap mena de dubte, la manca d'interdisciplinarietat en l'estratègia emprada per a dissenyar les assignatures objecte de l'experiència. En altres paraules, convindria aplicar l'estratègia que es defensa en l'experiència al conjunt del programa formatiu per als graus de Mestre. D'aquesta manera s'asseguraria un programa formatiu més coherent i, un model formatiu fonamentat en una concepció més transversal de la docència. No obstant, no podem perdre de vista que per poder integrar matèries adscrites a diferents departaments i àrees de coneixement es requereix equips docents que treballin col·laborativament.

MODELS FLEXIBLES DE FORMACIÓ: UNA RESPOSTA A LES NECESSITATS ACTUALS

Si bé considerem encertat organitzar i estructurar el model formatiu entorn d'una situació o projecte o problema que forma part de la pràctica professional, no n'hi ha prou. Cal incardinar les pràctiques a les escoles en el marc de la docència que s'imparteix a la universitat. Això vol dir que és aconsellable la infusió del Pràcticum en les matèries i assignatures, evitant enfocar-lo com un complement de l'aprenentatge acadèmic.

És necessari que a nivell institucional s'impulsin projectes que facilitin la creació de grups de treball integrats per professorat universitari conjuntament amb mestres d'educació infantil i primària, com ara els recents ajuts de recerca en millora i innovació en la formació inicial de mestres convocats per l'AGAUR. En la mateixa línia, convé que des de la universitat es promoguin iniciatives que contribueixin a establir sinèrgies i fórmules de cooperació amb responsables de l'Administració educativa com ara la inspecció educativa, els serveis educatius o altres instàncies dels Serveis Territorials d'ensenyament de l'àmbit territorial proper.

Finalment, per acabar, volem mencionar que un veritable enfocament de la docència per competències augmenta considerablement la dedicació no només del professorat sinó també dels estudiants i que, per suposat, es requereix que a nivell institucional s'atenguin moltes condicions que sovint han estat desateses o ignorades.

MODELS FLEXIBLES DE FORMACIÓ: UNA RESPOSTA A LES NECESSITATS ACTUALS

---

5. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

Agència per a la Qualitat del Sistema Universitari de Catalunya (2009) *Guia per a l'avaluació de competències en el Pràcticum de mestre/a*. Barcelona: AQU.

Allen, J.; de Weert, E. (2007). What Do Educational Mismatches. Tell Us About Skill Mismatches? A Cross-country Analysis. *European Journal of Education*, 42, 59-73.

Carabaña, J. (2011) Competencias y universidad, o un desajuste por mutua ignorancia. *Bordon*, 63 (I), 15-31.

Camps, C; García, L; Molas, E; Morales, F; Valls, E (2011) *L'adquisició de competències professionals en Psicomotricitat en una comunitat de pràctiques i la seva articulació com experiència d'aprenentatge-servei (APS)*. Universitat de Girona. Institut de Ciències de l'Educació Josep Pallach. [Consultat el 07.01.2011, a: <http://hdl.handle.net/10256/3842>]

Coll, C. (2009) Los enfoques curriculares basados en competencias y el sentido del aprendizaje escolar. Congreso Mexicano de Investigación educativa, sept. 2009 [Consultat el 7. 01.2014 a http://www.psyed.edu.es/prodGrintie/conf/CC_COMIE09.pdf]

Conference of European ministers responsible for higher education (2009). Communiqué of the Conference of European Ministers Responsible for Higher Education, Leuven and Louvain-la-Neuve: The Bologna Process 2020 - The European Higher Education Area in the new decade. [Consultat 19.01.2014, a http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/Bologna/conference/documents/Leuven_Louvain-la-Neuve_Communique_April_2009.pdf]

Darling-Hammond, L., (2000). *Studies of excellence in teacher education: preparation at the graduate level*. Washington, DC: American Association of Colleges for Teacher Education.

MODELS FLEXIBLES DE FORMACIÓ: UNA RESPOSTA A LES NECESSITATS ACTUALS

EUA European University Association (2010) Trends 2010: *A decade of change in European Higher Education*. Bruselas: EUA [Consultat el 13.12.2011, a http://www.eua.be/fileadmin/user_upload/files/Publications/Trends_2010.pdf.]

Gairin, J. (2011) .Formación de profesores basada en competencias. *Bordón*, 63 (I); 93-108.

García, L., Camps , M., Molas , E.; Morales, F., Valls, E. (2010) *La calidad como proceso de revisión y mejora de un equipo docente*. VI Congrés Internacional Docència Universitària i Innovació. 30 de juny, 1 i 2 de juliol de 2010; Barcelona. Espanya.

García, L., Camps , M., Molas , E.; Morales, F. (2014) *Las situaciones de práctica profesional como eje en la formación de maestros*. VII Congrés Internacional Docència Universitària i Innovació. 2,3 i 4 de juliol de 2014; Tarragona. Espanya.

Geli, A.M.; Pèlach, I. (coords) (2006) *Aproximació a les competències en els nous títols de mestre*. Girona: Universitat de Girona.

González, J.; Wagenaar, R. (Ed.) (2003) Tuning. Educational Structures in Europe:Informe Final, Fase Uno. Bilbao: Universidad de Deusto.

Masciotra, D. (2005) *Le socioconstructivisme, un cadre de référence pour un curriculum par compétences*. Quebec: Ministère de l'Education, du Loisir et du Sport.

Mauri, T.; Colomina, R. (2010) . Competències transversals en l'assignatura de Psicologia de l'educació. A Alsina, J. (coord.). *Avaluació per competències a la universitat: les competències transversals*. (pp.39-48) . Barcelona: ICE UB-Octaedro.

Molas , E ; Valls , E; García, L; Camps , C; Morales , F (2011) .*Orientar la posada en marxa del TFG en el context dels nous graus de magisteri: elaboració d'una guia per a la seva planificació, gestió i avaluació*. Universitat de Girona. Institut de Ciències de l'Educació Josep Pallach. [Consultat el 07.01.2011, A: <http://hdl.handle.net/10256/3839>]

Morales, F.; García, L.; Molas, E.; Camps, C.; Valls,E. (2012). *S'ajusten les competències proposades als Graus d'Educació Infantil i Primària al perfil professional del Mestre?* VII

MODELS FLEXIBLES DE FORMACIÓ: UNA RESPOSTA A LES NECESSITATS ACTUALS

Congrés Internacional de Docència Universitària i Innovació. 4,5 i 6 de Juliol de 2012;
Barcelona. Espanya

Moya, J., Otero, F. (2011) *Teoría y práctica de las competencias básicas*. Barcelona: Graó

Perrenoud, PH. (2004) *Diez nuevas competencias para enseñar*. Barcelona: Graó

Parcerisa, A. (2010). Polítiques docents en el context de l'EEES: oportunitats, dificultats i dilemes. *Temps d'Educació*, 38, 11-24.

Parlament Europeu i Consell de la Unió Europea. Recomanació del Parlament Europeu i del Consell, de 18 de desembre de 2006, sobre les competències clau per a l'aprenentatge permanent. Diari Oficial de la Unió Europea, pp. L 394/10-18 (30 de desembre de 2006).

Rychen, D.S., Salganick L.H (2004) *Definir y seleccionar las competencias clave para la vida*. México: Fondo de Cultura Económica.